

Niemand gaat vrijuit

Film geeft genuanceerd beeld van Israël en de Palestijnen

'Het is net als met Eichmann. We zeggen tegen die slagers: als jullie de wereld niet met ons willen delen, delen wij hem niet met jullie. Dat is gerechtvaardigd, toch? Opnieuw overvallen en afgeslacht worden, terwijl de rest van de wereld doorspeelt met Olympisch vuur, orkesten en dode Joden in Duitsland. Het kan de wereld niets schelen. Vergeet de vrede voorlopig. We moeten laten zien dat we sterk zijn.'

Nicole van der Steen is redacteur van Kleio.

An het woord is de Israëlische premier Golda Meïr. Ze doet deze opzienbarende uitspraken in de film *Munich* tijdens een vergadering met haar generaals. Een groep van vijf Mossad-agenten krijgt daarna van haar persoonlijk de opdracht om vijftien Palestijnen te liquideren, die zich overal ter wereld ophouden. Deze geheime operatie zal later bekend worden onder de naam 'Toorn van God'.

Internationale harmonie

Nauwelijks twee maanden eerder, op 5 september 1972, kwamen elf Israëlische atleten om in München. Voor de Olympische Spelen in de Duitse stad waren kosten noch moeiten gespaard om elke associatie

met de beruchte Spelen van 1936 te vermijden. De rijke Bondsrepubliek kon zich een prachtig nieuw stadion en sportcomplex veroorloven. Deze droom van internationale harmonie werd echter wreed verstoord toen een groep van acht Palestijnse terroristen het Olympisch dorp binnendrong en een groot deel van de Israëlische atleten gijzelde. Het drama dat zich vervolgens voltrok, ging de geschiedenis in als 'Het bloedbad van München' en als een schoolvoorbeeld van falend veiligheidsbeleid. Het optimisme van de organisatoren had een houding in de hand gewerkt die wij nu naïef zouden noemen. Daarbij moet niet worden vergeten dat de bestrijding van internationaal terrorisme nog in de kinderschoenen stond: de Bondsrepubliek had weliswaar kennisgemaakt met de Rote Armee Fraktion, maar was nog niet berekend op de excessen die het Midden-Oosten conflict met zich mee zou brengen. Sinds het begin van de Israëlische nederzettingenpolitiek (in 1967) had het Palestijnse verzet tegen Israël zich naar de rest van de wereld verplaatst. Er was in München echter geen getraind personeel en geen draaiboek voor het geval een aanslag zou plaatsvinden, en een vooraf opgesteld - verbazend realistisch - rapport over veiligheidsrisico's was van tafel geveegd. De Palestijnse terroristen, leden van

de in 1970 opgerichte organisatie Zwarte September, waren 's nachts over de muur van het Olympisch dorp geklommen. In hun sporttasen hadden ze machinegeweren verborgen, met gestolen sleutels drongen ze de appartementen van de Israëlische ploeg binnen. In de paniek die ontstond konden enkele atleten ontsnappen. Twee werden vrijwel direct doodgeschoten, negen anderen werden in gijzeling genomen. De groep eiste de vrijlating van 234 door Israël vastgehouden Arabische gevangenen, van Ulrike Meinhof en Andreas Baader en een vrije aftocht per vliegtuig.

Geheime wraakactie

Onmiddellijk waren de gebeurtenissen voor de gehele wereld te volgen via live uitzendingen. Toen bleek dat Golda Meïr pertinent weigerde te onderhandelen, werd besloten de gijzelaars met geweld te bevrijden. De actie werd echter afgeblazen toen duidelijk werd dat de gijzelnemers via een televisie in het appartement lucht hadden gekregen van de plannen. Nu moesten zij in de waan worden gebracht dat hun eisen werden ingewilligd. Daarom werd er een vliegtuig in gereedheid gebracht. Op het vliegveld ging het echter gruwelijk mis: in plaats van de verwachte vijf terroristen bleken er acht te zijn. De vijf Duitse scherpschutters waren gewone politieagenten. Toen de

Munich (2005)

Regisseur: Steven Spielberg

Met: Eric Bana, Daniel Craig, Ciarán Hinds

Duur: 164 min

De dvd is te koop voor € 6,99 bij o.a. Bol.com

terroristenleider ontdekte dat het vliegtuig niet zou vertrekken brak er paniek uit. In de chaos werden vijf terroristen gedood, evenals de negen gijzelaars die geboeid in de helikopters afwachten. Wat de Israëlische regering tot een geheime wraakactie deed besluiten was niet alleen dit drama, maar vooral de nasleep ervan. Pijnlijk was al dat de IOC-voorzitter Avery Brundage, al eerder in opspraak geraakt om zijn nazisymptieën, het gebeurde leek te relativiseren en de Spelen liet doorgaan. Op 29 oktober 1972 werd een Lufthansa-vliegtuig gekaapt door Zwarte September. De Duitse regering kwam vrijwel onmiddellijk tegemoet aan de eis om de drie overlevende terroristen van 5 september vrij te laten. Dit was een klap in het gezicht van de Israëlische regering, die meer dan ooit alleen leek te staan in de wereld.

De film

Munich begint met de beelden van de gijzeling, de journaaluitzendingen en het besluit van de Mossad om elke Arabier die erbij betrokken was te liquideren. Als leider van de Mossad-eenheid met deze opdracht wordt de jonge Avner Kaufman aangewezen, die op het punt staat vader te worden. Hij heeft nauwelijks ervaring met het veldwerk van de Mossad, maar zijn onopvallende, vriendelijke uiterlijk werkt in zijn

voordeel. Binnen afzienbare tijd zwerft hij met een groepje getrouwen de wereld over, de ene na de andere aanslag plegend op de breinen achter 'München'. In werkelijkheid nam de Mossad decennialang wraak; de film vertelt alleen over het eerste jaar.

De operatie gaat wervelend van start: het vinden en doden van de slachtoffers lijkt met het grootste gemak te gebeuren. Agent Carl is het morele kompas van de groep, maar strijdt vanwege het verlies van zijn zoon voor zijn land. Avners gedrevenheid wordt in beeld gebracht door flashbacks van de gebeurtenissen in München; zo moet duidelijk worden dat de operatie gerechtvaardigd is. Omdat de kijker weet dat Avner destijds niet in München was, wekken zijn emoties bij de heftige beelden uiteindelijk irritatie op: het ligt er nogal dik bovenop dat met elk Israëliisch slachtoffer blijkbaar de gehele staat Israël wordt geraakt. Toch is de boodschap van de film genuanceerder. Het heldhaftige relaas wordt verontrustend als de opgespoorde terroristen menselijke trekken blijken te hebben: ze zijn bejaard en doen hun dagelijkse boodschappen, ze zijn opvallend aardig of ze hebben een lief dochtertje dat bijna wordt omgebracht. Er vallen onbedoeld onschuldige slachtoffers. De Franse informant van Avners groep laat zich door meerdere partijen vorstelijk betalen, waardoor de agenten voortdurend gevaar lopen te worden verraden. Avner raakt in discussie met een jonge Palestijn, die met verve de Palestijnse zaak verdedigt. In een vuurgevecht op straat, na een bijna mislukte aanslag, wordt hij door Avners groep gedood: Avner is zichtbaar onder de indruk. Uiteindelijk, als drie leden van zijn groep zijn vermoord, slaan bij Avner de stress en de twijfel toe. Hij vertrouwt de motieven van zijn opdrachtgevers niet meer en neemt

Bruikbare scènes

Bij de behandeling van het Midden-Oosten conflict kunnen gedeelten uit deze film de wederzijdse gevoeligheden verhelderen. Er wordt een goed tijdsbeeld geschetst van de periode na de Zesdaagse Oorlog, waarin de aanwezigheid van Israël in de bezette gebieden internationaal ter discussie stond. De complexiteit van het conflict en het niveau van de discussies in de bruikbare scènes vereisen wel enige inleiding in dit onderwerp; bovendien is deze film niet geschikt voor onderbouwklassen. In bovenbouwklassen zouden de scènes als basis voor een discussie kunnen worden gebruikt.

- In scène 1 worden in vogelvlucht de gebeurtenissen in het Olympisch dorp in München getoond, gevolgd door de reactie van de Israëlische regering; de portretten en namen van de elf atleten worden afgewisseld met die van elf te doden Palestijnen.
- De argumentatie van Golda Meïr voor de geheime operatie (scène 2 op de dvd) geeft een goed beeld van de positie van de staat Israël in de jaren zestig en zeventig.
- Terwijl de discussie tussen Avner en de Palestijn Ali (scène 10) de redenen voor het Palestijnse verzet tegen de Israëlische politiek duidelijk maakt. Deze scène toont de veelzeggende situatie dat de Mossad en een Arabische terroristengroep in dezelfde ruimte moeten slapen.
- Avners moeder heeft haar gehele familie verloren in de Holocaust; zij ziet Israël als haar veilige haven. Avner twijfelt aan zijn heldendom (scène 17).
- Aan het einde van de film (scène 19) staan Avner, tot inkeer gekomen, en zijn leidinggevende tegenover elkaar: zij staan symbool voor de verzoenende politiek en de harde lijn in het Midden-Oosten conflict.

ontslag. In Brooklyn, waar zijn vrouw en baby zijn ondergebracht, blijkt dat zijn leidinggevende Avners leven op het spel heeft gezet voor zijn eigen verborgen agenda. De film eindigt met het inzicht dat zijn operatie Israëls veiligheid geen stap dichterbij heeft gebracht, dat elke gedode Palestijn is vervangen door een nog gevaarlijker terrorist, en dat de belangen van de Israëlische regering verder reiken dan Avner heeft kunnen overzien. De kijker blijft achter met het besef dat in deze geschiedenis niemand moreel vrijuit gaat, de staat Israël evenmin als de Palestijnse terroristen. ■